

EVROPSKÁ UNIE
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

2 SOCIÁLNÍ INOVACE

MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ A TRAJEKTORIE INOVACÍ

VLADIMÍR HYÁNEK, JAKUB PEJCAL

Příklady sociálních inovací ve světě i v ČR

Na tomto místě je prezentováno několik příkladů sociálních inovací, tak jak byly identifikovány v projektu ITSSOIN (www.itssoin.eu). Jde o záměrný výběr, který má ukázat různorodost sociálních inovací, ale také to, jakou roli v inovačním procesu hrají mezisektorová partnerství a v neposlední řadě i to, jak inovace probíhá v každé zemi poněkud jinak, aktéři v nich hrají odlišné role, existují různé způsoby financování, apod. nejde proto o komplexní analýzu jednotlivých inovací, ale spíše o identifikace toho nejzajímavějšího, případně upozornění na dobrou praxi, či naopak problémová místa. Cílem této části je ukázat různorodost vzniku a šíření sociálních inovací a upozornit na určitý katalyzační efekt EU, to zejména v ČR.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 1 OCHRANA SPOTŘEBITELE PROSTŘEDNICTVÍM ONLINE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Začneme poněkud zvláštním případem inovace. Jedním ze závažných sociálních problémů nejen v České republice byla bezesporu exploze tzv. rychlých půjček a následné zadlužování jednotlivců i domácností. Tento problém lze shrnout pod označení nízká finanční gramotnost vedoucí k předlužení a rozsáhlým sociálním i ekonomickým problémům. Standardními nástroji ochrany spotřebitele jsou v této oblasti například poradenství, případně finanční vzdělávání. Inovativním prvkem, který se objevil i v ČR, je *finanční vzdělávání online*. Online forma vzdělávání má v Česku, kde je relativně vysoká míra pokrytí internetem, potenciál zasáhnout například i skupinu mladých lidí, u kterých je nebezpečný potenciál rizikového chování ve vztahu k rychlým půjčkám a tzv. "snadným penězům".

Online forma znamená určitou demokratizaci finančního vzdělávání, rozšiřuje pole potenciálních uživatelů, nový prvek poskytující informace, znalosti a dovednosti umožňující čelit i tak složité situaci, jakou přináší finanční tíseň a zadlužení se všemi důsledky. V každé ze zkoumaných zemí se však tento nástroj prosazoval jinak. Rozebereme si tento příklad podrobněji a poukážeme při tom na všechny prvky a fáze procesu sociální inovace. Vyjdeme z analýzy projektu ITSSOIN, který v této oblasti srovnával tak odlišné systémy, jako jsou Česká republika, Dánsko a Španělsko (tedy země zcela odlišného sociálního typu).

Nejprve si představme hlavní národní aktéry sociální inovace, jež je, zopakujme si to, *online finanční vzdělávání*, jež má za cíl ochranu spotřebitelů na trhu s různými "alternativními" půjčkami.

HLAVNÍ AKTÉŘI A VÝVOJ SOCIÁLNÍ INOVACE

Na mezinárodní úrovni by měla být u všech zemí uvedena Mezinárodní síť finančního vzdělávání OECD (INFE), Ministři financí G20, guvernéři centrálních bank a Evropská komise jako propagátoři finančního vzdělávání ve všech zemích Evropy.

Dánsko

Hlavní aktéři, kteří přispívají k ochraně spotřebitele v této oblasti v Dánsku, se rekrutují z institucí národní vlády, obecní samosprávy a organizací neziskového sektoru. Soukromí aktéři, tedy firmy, se zde téměř nevyskytují, neboť v této oblasti silně dominuje *partnerství* veřejného sektoru s několika neziskovými organizacemi. Výraznou roli zde hrají i dobrovolníci, a ti pocházejí často právě z firemního sektoru (např. finančníci a bankéři - v aktivním věku i senioři), kteří chtějí svoje znalosti využít ve prospěch slabších a ohrožených skupin, a dobrovolně předávají své znalosti ve prospěch posílení pozice skupin ohrožených zadlužováním.

Veřejný sektor

Jak již bylo řečeno, role veřejného sektoru v ochraně spotřebitele v alternativních finančních službách je naprosto zásadní. Jedním z hlavních aktérů je *Dánský úřad finančního dohledu* (Finanstilsynet, DFSA), regulátor finančních trhů v Dánsku. Je součástí *Ministerstva hospodářských a obchodních záležitostí* a působí také jako sekretariát pro Finanční obchodní komoru, Dánskou radu pro cenné papíry a *Finanční a penzijní panel*. Právě poslední zmíněná organizace je dalším klíčovým subjektem jmenovaným dánským parlamentem za účelem poskytování veřejné informační služby zaměřené na pomoc spotřebitelům s jejich osobními financemi. Vedle poskytování informací byl Panel klíčovým subjektem při vytváření úspěšných kampaní zaměřených na informovanost v oblasti prevence zadlužení.

Ministerstvo sociálních věcí a vnitra nebo Dánská agentura pro trh práce a nábor zaměstnanců jsou klíčovými aktéry z hlediska financování.

Důležitou roli sehrávají také *obce*, které spolupracují s organizacemi neziskového sektoru tím, že zprostředkovávají zadluženým občanům kontakt na projekty finančního vzdělávání a dluhového poradenství.

Soukromý sektor (business, firemní sektor)

V Dánsku je zapojení soukromého sektoru ochrany spotřebitele na finančních trzích obecně velmi nízké. Určitým dílem přispívá pouze *Asociace dánských bankéřů* tím, že vyzývá své zaměstnance, aby se dobrovolně zapojili do poskytování dluhového poradenství. Kromě toho můžeme zmínit soukromé místní i národní média, jež napomáhají zvyšování povědomí o stávajících projektech zabývajících se finančním poradenstvím.

Neziskový sektor

Důležitou roli sehrává Křesťanské sdružení mladých mužů - Dánsko (Kristelig Forening for Unge Mænd, KFUM, Ymca), které již mnoho let spolupracuje se sociálně zranitelnými lidmi a zdůrazňuje nutnost vypořádat se s rostoucím problémem zadlužování. KFUM v současné době organizuje a specializovanou akci, jejíž název by se dal přeložit jako "Zpátky na nohy", zaměřenou na finanční poradenství pro znevýhodněné skupiny. Dalším aktérem, který se podílí na poskytování dluhového poradenství, je organizace Danish People's Aid, která spolupracuje s mladými a ohroženými občany z několika obcí.

Dobrovolníci

Tato konkrétní sociální inovace se rozvinula také díky práci dobrovolníků, kteří se aktivně účastní projektů zaměřených na ochranu spotřebitele a sdílejí své odborné znalosti a finanční know-how. Dobrovolníci obvykle pocházejí ze soukromého sektoru, jako jsou banky a jiné finanční instituce, aby se zapojili do činností organizací neziskového sektoru.

Vývoj sociální inovace v Dánsku

Tato oblast je silně regulovaná a její vývoj a změny jsou určovány hlavně státem. Existence projektů, které vznikají v důsledku spolupráce mezi státem, organizacemi neziskového sektoru a obcemi, závisí na dostupnosti finančních prostředků ze strany vládních institucí a na splnění požadavku státu na snížení zadluženosti občanů.

Úloha státu se ukázala být významná zejména během finanční krize v první dekádě tohoto tisíciletí a v období po ní. Recese Dánsko nezasáhla tak výrazně jako například Španělsko, kde sociální inovace v dané oblasti vznikla právě jako reakce na krizi.

Španělsko

Sociální inovace, byť by měla stejnou podstatu, se může vyvíjet odlišně v závislosti na specifických podmínkách daného státu či oblasti. Španělsko je toho velmi názorným příkladem. Existuje zde široké spektrum významných aktérů, kteří se podílejí na inovacích v oblasti finančního vzdělávání a pocházejí z veřejného, soukromého i neziskového sektoru. Současně zde není zanedbatelná ani úloha dobrovolníků. Kontrast s dánským, ale nakonec i českým příkladem je obrovský.

Veřejný sektor

Nejdůležitějšími aktéry reprezentujícími veřejný sektor jsou *Španělská národní banka* a *Národní komise pro trh s cennými papíry* (Comisión Nacional del Mercado de Valores, CNMV). Tito finanční regulátoři vypracovali první Národní plán finančního vzdělávání a za účelem jeho připojení vytvořili online finanční vzdělávací projekt finanzasparatodos.es. Na výše zmíněném plánu se podílejí i další partneři, jako je například Ředitelství pro obecné pojišťovnictví a penzijní fondy, které je také finančním regulátorem. Mezi další významné veřejné aktéry lze zahrnout samotnou vládu, Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, kultury a sportu, tedy instituce hrající roli tvůrců politik a regulátorů. Všimněme si vysokého počtu participujících subjektů.

Soukromý sektor

Španělská konfederace spořitelních bank (Confederación Española de Cajas de Ahorros, CECA) je hlavním privátním partnerem Národního plánu finančního vzdělávání. Je také hlavním aktérem vzdělávacího projektu Red de Educación Financiera, který sponzoruje, podporuje, navrhuje, rozvíjí a poskytuje klientům. Také její členské subjekty (banky, spořitelní banky a bankovní nadace), které přistoupily k dohodě s Národním plánem finančního vzdělávání, hrají aktivní roli jako poskytovatelé finančního vzdělávání. A opět, jedná se o celý komplex subjektů participujících na projektech online finančního vzdělávání.

Byli identifikováni také další významní soukromí aktéři přispívající k finančnímu vzdělávání ve Španělsku. Jedná se o Španělskou bankovní asociaci, Španělskou konfederaci vzdělávání a odborné přípravy (CECE) a soukromé banky jako Banco Popular, Bankinter, ING, Barclays, BNP Paribas, Banco Santander, BBVA, Selfbank nebo Citi.

Kromě toho existuje také několik médií, které mají blízko k solidárnímu pojetí ekonomiky, a proto mohou být považovány za podporovatele a poskytovatele finančního vzdělávání.

Univerzity a střední školy z veřejného i soukromého sektoru rovněž poskytují finanční vzdělávání ve spolupráci s neziskovými organizacemi a firmami.

Neziskový sektor

Neziskový sektor se rovněž podílí na procesu vzniku a šíření dané sociální inovace. Významně je zapojena například síť sítí (nejde o překlep, ale o síť sdružující další sítě) alternativní ekonomiky založené na solidaritě a také o hlavního aktéra projektu Economía Solidaria.

Dalším zajímavým aktérem je SETEM, federace několika neziskových organizací, která vyvíjí, propaguje, poskytuje a financuje řadu iniciativ v oblasti finančního vzdělávání. Národní sdružení úvěrových družstev (UNACC) nebo Junior Achievement Foundation jsou dalšími poskytovateli finančního vzdělávání ve Španělsku společně s několika neziskovými organizacemi, jako jsou Cooperativa Altekio a Asociación Enclau.

Také spotřebitelské organizace, např. Všeobecné sdružení spotřebitelů (Asociación General de Consumidores, ASGECO), Španělská konfederace spotřebitelů a uživatelů (Confederación de Consumidores y Usuarios, CECU) a Španělský národní institut spotřebitelských záležitostí (INC) přispívají k finančnímu vzdělávání v zemi.

Dobrovolníci

Úloha dobrovolníků je v tomto případě také významná, protože dobrovolníci aktivně participují na práci organizací poskytujících online finanční vzdělávání. Přicházejí především z neziskového sektoru, ale také ze soukromého a veřejného sektoru. Mnozí z nich jsou uživateli španělských webových stránek finančního vzdělávání a chtějí spolupracovat na zlepšení nabízených služeb.

Vývoj sociální inovace

Analýza toho, jak se v Španělsku rozvíjejí iniciativy v oblasti finančního vzdělávání, odhaluje dvě různé alternativní cesty. Dynamika implementace byla "shora dolů", ale i "zdola nahoru", což dokumentuje komplexnost španělského řešení.

Přístup "shora dolů" je reprezentován národním Finančním vzdělávacím plánem, který byl iniciován státními orgány (Španělská národní banka a Národní komise pro trh s cennými papíry), k nimž se teprve později připojili firemní aktéři a posílil je i neziskový sektor. Tyto iniciativy vycházejí z přesvědčení veřejných orgánů, že je třeba podporovat finanční vzdělávání občanů. Úkolem orgánů je odhalovat tyto potřeby a podporovat takové postupy. Ve většině případů (anebo alespoň z pohledu aktivních veřejných institucí) si nejsou občané dostatečně vědomi nedostatků v informovanosti o finančních praktikách, zejména těch nekalých.

Na druhou stranu existuje dynamika "zdola nahoru", kde je inovace šířena zdola prostřednictvím projektů finančního vzdělávání, jež jsou realizovány například sítěmi občanských a jiných obdobných organizací sdružujících občany nějakým způsobem postižené neschopností splácet své závazky, hypotéky, půjčky, apod.

Ve španělském prostředí sociální inovace v oblasti ochrany spotřebitele silně souvisely s finanční krizí. Ta měla ve Španělsku tak silné dopady, že občané ztratili důvěru v tradiční bankovní instituce, hovoříme v tomto případě o velké ztrátě důvěry a legitimacy, což vedlo ke vzniku řady alternativních řešení na bázi sociální (solidární) ekonomiky.

Česká republika

V České republice jsou hlavními aktéry, kteří přispívají k inovačním aktivitám na daném poli zástupci soukromého, veřejného i neziskového sektoru, i když s různou intenzitou. Můžeme říci, že Česká republika je v této konkrétní oblasti poněkud ojedinělým příkladem, což ilustrují další odstavce. Můžeme ovšem sledovat intenzivní meziodvětvovou spolupráci, která byla i zde hnací silou inovace.

Veřejný sektor

Na národní úrovni je hlavním aktérem zastupujícím veřejný sektor Ministerstvo financí, jež bylo tvůrcem relevantních politik a hlavní veřejnou institucí odpovědnou za ochranu spotřebitele v oblasti finančních služeb. Ministerstvo je také hlavním koordinátorem finančního vzdělávání v České republice. Je spoluzakladatelem Národní strategie pro finanční vzdělávání, spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Dalším významným hráčem je Česká národní banka, odpovědná za dohled nad celým finančním trhem. Oba subjekty se podílejí na podpoře řady online, ale i tradičních finančních vzdělávacích projektů.

Vedle uvedených institucí přispívají i další orgány veřejné správy k finančnímu vzdělávání a ochraně spotřebitele v zemi. Jedná se o orgány veřejné správy, a to Ministerstvo průmyslu a obchodu, které spolupracuje se sdruženími spotřebitelů také z hlediska financování, Národní vzdělávací institut (instituce řízená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy), Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra.

Všechny uvedené instituce jsou členy Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání, které předsedá Ministerstvo financí. Pracovní skupina je dlouhodobá nezávislá platforma, která umožňuje diskusi, výměnu informací a zkušeností a koordinaci nadcházejících aktivit mezi příslušnými zúčastněnými stranami v oblasti finančního vzdělávání. Dalšími členy jsou zástupci profesních sdružení na finančním trhu, sdružení spotřebitelů, neziskové organizace, akademická obec a nezávislí odborníci z různého prostředí.

Navíc je zde instituce Finančního arbitra jako mimosoudního orgánu zabývajícího se spory vyplývajícími ze spotřebitelských úvěrů. Finanční arbitr také přispívá k řešení této problematiky na mnoha úrovních, např. formou podpory několika finančních vzdělávacích projektů.

Soukromý sektor

V České republice je soukromý firemní sektor od počátku silně zapojen do ochrany spotřebitele, a to i v online formě. Jedná se převážně o aktéry z finančního trhu, tedy banky (Česká spořitelna, MONETA Money Bank (dříve GE Money Bank), Citi) a nebankovní instituce (Provident Financial, Home Credit), které se přímo podílejí na ochraně spotřebitele v oblasti financí, prostřednictvím finančních vzdělávacích programů, a to jako poskytovatelé a/nebo sponzoři, nebo nepřímo prostřednictvím profesních sdružení.

Důležitým aktérem v rámci soukromého sektoru je Česká bankovní asociace (ČBA), která se aktivně podílela na rozvoji spotřebitelské ochrany v úzké spolupráci s Ministerstvem financí při zakládání základů finančního vzdělávacího systému v zemi. K rozvoji finančního vzdělávání přispívají i další profesní sdružení, jako je Asociace finančních zprostředkovatelů a finančních poradců České republiky (AFIZ), Česká asociace pojišťoven (ČAP) nebo Česká leasingová a finanční asociace (ČLFA).

Neziskový sektor

Organizace třetího sektoru se tradičně podílejí na ochraně spotřebitele a jsou také organizátory mnoha projektů online finančního vzdělávání, na kterých obvykle spolupracují s partnery z jiných odvětví. Jedním z klíčových aktérů, je Asociace českých spotřebitelů, která působí v Expertní skupině a Pracovní skupině pro finanční vzdělávání. Další významnou organizací je Sdružení SPES, poskytovatel služeb a člen pracovní skupiny. Důležitá je v tomto směru také organizace Člověk v tísni.

Vývoj sociální inovace

V České republice je dynamika v této oblasti určována několika silami na různých úrovních.

Nejprve bychom měli zmínit firmy, tedy tržní sílu, neboť právě soukromé subjekty předurčily a ovlivnily prostředí finančních služeb na dlouhou dobu. Byly to soukromé firmy, kdo se již od poloviny 90. let stal poskytovatelem alternativních finančních služeb (tedy především poskytování nebankovních půjček). Reálný růst, přímo boom, spotřebitelských úvěrů se však projevil v roce 2001 a vedl ke zvýšení zadluženosti českých občanů.

V roce 2005 vzrostl počet nebankovních finančních institucí a dokonce i někteří poskytovatelé úvěrů (které lze označit za relativně férové či alespoň racionální), banky a finanční zprostředkovatelé, společně s dalšími finančními institucemi začali cítit potřebu zvyšovat úroveň finanční gramotnosti svých klientů a vzdělávat je tak, aby se tento trh zcela nezdevastoval. Bylo tedy v zájmu těch serióznějších (či předvídavějších) poskytovatelů úvěrů, aby se zvýšila finanční gramotnost a informovanost klientů a také to, aby nebyly dále poskytovány úvěry již zadluženým osobám.

Finanční instituce se proto začaly podílet na ochraně spotřebitele jak ve formě projektů finančního vzdělávání, tak na úrovni spolupráce s příslušnými ministerstvy a dozorovým orgánem nebo připomínkování regulace daného oboru.

SHRNUTÍ A POUČENÍ

Tento obsáhlejší příklad vzniku a šíření sociální inovace v různých částech světa se zabýval online finančním vzděláváním majícím za cíl lepší informovanost a v konečném důsledku lepší ochranu spotřebitele. Za "online charakter" je zde považováno využití nových (digitálních) médií a komunikačních nástrojů s cílem zvýšit povědomí o problematice finančního trhu a zadlužování, poskytnout informace a posílit pozici spotřebitele. Finanční vzdělávání navíc zahrnuje širokou škálu finančních vzdělávacích aktivit a forem, někdy v kombinaci s dalšími nástroji ochrany spotřebitele. Tyto vzdělávací aktivity jsou obvykle poskytovány jak neziskovými, tak soukromými organizacemi, které společně tvoří vzdělávací programy zaměřené na zvyšování finanční gramotnosti obyvatelstva.

Shrňme si poznatky plynoucí z porovnání tří zkoumaných zemí. Obecným společným rysem je postupný přechod vzdělávacích projektů ze striktně offline do on-line formátů, a to jak v České republice, tak ve Španělsku, v omezené míře také v Dánsku. Online formát tedy skutečně představuje inovaci umožňující širší dopad na širší publikum. Společným rysem všech tří srovnávaných systémů je také princip partnerství - žádný z realizovaných projektů nebyl dílem jediného subjektu, vždy šlo o mezisektorovou spolupráci.

Tato mezisektorová partnerství však v rámci jednotlivých národních prostředí nabývají různých podob, pokud jde o vedoucí úlohu v rámci těchto partnerství a úroveň participace jednotlivých subjektů. V dánském kontextu je ochrana spotřebitelů realizována partnerstvím mezi *vládou, obcemi a různými organizacemi občanské společnosti*. Španělsko je typické a velmi specifické klíčovou úlohou široce *spolupracujících sítí* různorodých aktérů s důrazem na principy alternativní a solidární ekonomiky. Naopak v České republice byli podnikatelé (firmy) základním pilířem inovačního procesu, zatímco jiné sektory nehrály tak významnou roli. Typ takového partnerství se odráží také v dynamice daného pole, tedy ve vývoji a šíření inovace. Tento proces může probíhat jak shora dolů, tak zdola nahoru.

Zajímavý je také vliv, jaký měl v různých národních kontextech již několikrát zmíněný faktor, konkrétně finanční a ekonomická krize. Finanční a hospodářská krize ovlivnila národní systémy různými způsoby. V Dánsku může být přímý dopad na spotřebitele hodnocen jako mírný, a to i díky zmírňujícímu vlivu státu a jeho aktivit. V České republice zhoršila finanční krize dostupnost bankovních úvěrů, zejména pro osoby s nižšími příjmy; tito lidé pak logicky hledali jiné poskytovatele a našli je u nebankovních institucí, z nichž řada byla velmi neseriozní s výraznými rysy lichvy. Oproti tomu ve Španělsku vedla ekonomická krize k obecné nedůvěře vůči tradičnímu bankovnímu systému a finančním trhům, a to s několika významnými institucionálními důsledky. Jak již bylo řečeno, důsledkem bylo vytváření zcela nových subjektů fungujících na kooperativním principu.

Všechny analyzované projekty ve všech zemích se zaměřují (nebo zaměřovaly) na rizikové skupiny ohrožené nadměrným zadlužením a následnou chudobou, následované dalšími sociálními a ekonomickými problémy. Tyto skupiny mají mnoho forem a nelze je snadno kategorizovat (například v Dánsku to byli především mladí lidé, podobně i v Česku, i když tady bylo spektrum širší, jednoznačně nejbohatší spektrum cílových skupin pak nalézáme ve Španělsku).

Dobrovolná práce se zdá být relevantním faktorem ve Španělsku a Dánsku, zatímco v českém modelu je její význam na tomto poli relativně malý, což je dáno vedoucí úlohou podnikatelského sektoru v rámci zkoumaných partnerství.

Hlavní aktéři jsou ve všech zemích obdobní, hrají ale velmi odlišné role. V České republice přicházejí z podnikatelského sektoru, a to jak na straně těch, kdo projekty financují, tak těch, kdo projekty a jejich vznik iniciují. Zapojení neziskového sektoru je u nás méně významné, a to například ve formě organizátora (administrátora) projektu. Na rozdíl od toho je zapojení organizací neziskového sektoru do inovačních aktivit zcela zásadní v Dánsku. Zatímco aktéři z firemního sektoru se na projektech neúčastní, zatímco neziskové organizace jsou těmi, kdo iniciuje a organizuje jednotlivé projekty s finanční podporou státu. Velmi široké je zapojení neziskových organizací ve Španělsku, někdy ve spolupráci se státem, někdy, případně současně, s firmami. Poznamenejme, že zvláště dánské a španělské organizace jsou také velmi dobře ukotveny v místních a regionálních společenstvech a komunitách.

Podstatný aspekt této sociální inovace ve všech zemích lze hledat i v tom, nakolik byla inovace silná a nakolik narušila a pozměnila dosavadní praxi. Inovace lze označit za poměrně radikální v českém případě, v případě Španělska za sice zajímavé, ale méně razantní a spíše mírné v případě Dánska.

Co se týče "síly" inovací, pokud jde o načasování, inovace se objevila nejprve ve Španělsku a poměrně mírně se vyvíjela, později se objevila v českém prostředí, ale byla rozsáhlejší. Poslední zemí, kde se inovační proces rozběhl, je Dánsko, kde jsme také svědky nejméně razantního vývoje této inovace. Pokud jde o kvalitu nebo rozsah inovace ve vybraných zemích, mohou být také zjištěny některé rozdíly a byly pozorovány odlišné vzorce v originalitě sociální inovace.

Patrně nejobtížnější je zhodnotit, jaký měla sociální inovace *dopad* v jednotlivých zemích. Jistě, je možné odhadnout počty lidí, kteří prošli online kurzy či se jim dostalo nějaké přímé pomoci, ohodnotit dopady na kvalitu jejich života, případně odhadnout úspory z toho plynoucí je však mnohem obtížnější a komplexnější problém. Jak víme, vyjadřování impaktu (dopadu) sociálních inovací je velmi složitým a nákladným procesem.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 2 SOCIÁLNÍ INOVACE V KULTUŘE: PŘÍPADOVÁ STUDIE REVITALIZACE ZANEDBANÝCH MĚSTSKÝCH ZÓN

Všichni známe iniciativy a aktivity zaměřené na obnovu míst postižených ekonomickou krizí či prostě zánikem firmy či aktivity. Právě kultura bývá často označována za hnací sílu pro obnovu městských částí či oblastí postižených ekonomickým útlumem, což má za následek i ekonomické oživení prostřednictvím přilákání investic a následně zvýšení zaměstnanosti. Většinou se ale jedná o regeneraci místa, jakožto konečný výsledek uměleckých iniciativ a projektů, přičemž hlavně se soustřeďuje pozornost na jejich ekonomický dopad a rozsáhlé sociální přínosy těchto iniciativ; hovoříme většinou o celkovém zlepšení kvality života obyvatel dané komunity.

Posuneme-li ale tyto aktivity dál, může se jednat o skutečnou sociální inovaci. Obnova takového místa prostřednictvím kulturních aktivit totiž může být nikoliv cílem, ale prostředkem k dosažení jiných cílů, jako je např. vyšší úroveň sociální soudržnosti, případně sociálního začlenění. Tento jev lze považovat za sociální inovace ze dvou hlavních důvodů. Za první posunuje pozornost od ekonomického dopadu k sociálnímu dopadu kulturních a uměleckých iniciativ na postižené městské prostředí a odhaluje, jak může být kulturou řízená regenerace pochopena nejen z hlediska fyzického a ekonomického zlepšování městských oblastí, ale také jako prostředek k vytvoření či vytváření sociální soudržnosti. Za druhé zdůrazňuje novou, odlišnou úlohu kulturou tažené obnovy měst, která je považována za prostředek, pomocí kterého lze dosáhnout sociální soudržnosti a integrace v daném, někdy třeba i značně problémovém, prostředí.

A jen pro úplnost: Sociální soudržnost je zde definována jako probíhající proces rozvoje komunity sdílející společné hodnoty, společně čelící výzvám, komunity, v jejímž rámci existují rovné příležitosti, založené na pocitu důvěry, naděje a reciprocity. Přínos organizací neziskového sektoru k dosahování výsledků sociální soudržnosti prostřednictvím kulturních aktivit, se realizuje prostřednictvím rozsáhlé heterogenní sítě vztahů s rozličnými druhy partnerů z různých sektorů (veřejný, tržní a neziskový sektor).

Takové aktivity jsou spojeny s participací na životě komunity, sociální inkluzí a pocitem, že někam patří u obyvatel dané obnovované lokality. Nicméně i tady existují rozdíly mezi jednotlivými zeměmi:

Itálie

Vývoj sociální inovace se převážně soustředil na vznik a rozvoj kulturních projektů “zdola nahoru” zaměřených na sociální soudržnost v kontextu obnovy měst, které iniciovaly a realizovaly především neziskové organizace. Vznik těchto iniciativ podpořily účinné politiky městské obnovy, které město Milano vypracovalo prostřednictvím konzultací s milánskými občany. Vedle své role tvůrce politik hraje město také důležitou roli při podpoře iniciativ v oblasti kulturního podnikání se sociálním přesahem (sociální podniky) tím, že navyšuje svou podporu těmto organizacím a projektům v oblasti marketingu, legitimacy a technické pomoci. Soukromé nadační subjekty přispívají také k podpoře těchto projektů prostřednictvím zahájení

výzvy k iniciativám se silným sociálním dopadem, které jsou přímo financovány a technicky podporovány.

Španělsko

Na rozdíl od italské praxe se ve španělském případě objevila a rozvíjela sociální inovace jako mezisektorové partnerství mezi veřejnými a neziskovými organizacemi, které spolupracovaly na společném vytváření a společném rozvoji kulturních iniciativ se silným sociálním posláním (buď sociální podniky, nebo sociálně odpovědné firmy). K tomu došlo prostřednictvím zapojení neziskových organizací působících v sociální oblasti do činností veřejné sítě muzeí. I když sociální inovace zde vycházejí hlavně z veřejné sféry (lokální muzeum a státní úředníci), místní komunity a organizace neziskového sektoru byly od počátku tohoto procesu opravdu silnými partnery a jsou základním prvkem sociální inovace.

Francie

Stejně jako ve španělském případě je vývoj sociálních inovací ve Francii charakterizován jak logikou “zdola nahoru”, tak “shora dolů”. Namísto toho, aby se opíral o partnerství mezi veřejnými a neziskovými organizacemi (jako ve španělském případě), jsou ve francouzském prostředí sociální inovace soustředěny v aktivitách buď neziskových anebo veřejných organizací, ovšem s výraznou (převažující) rolí centrální státní úrovně. Zatímco v Itálii a ve Španělsku hrály místní orgány veřejné správy důležitou roli při podpoře vývoje inovace, francouzský model je charakterizován vedoucí úlohou státu, který vytvořil stabilitu a umožnil organizacím, které působí v sociálně inovativních aktivitách, aby přežily a rostly.

Nizozemsko

Také v Nizozemsku se tyto specifické inovativní aktivity prosazují spíše principem zdola nahoru, neboť jsou iniciované a řízené organizacemi neziskového sektoru. Tyto organizace dostávají různé úrovně a druhy podpory od soukromých a veřejných organizací.

Zkušenost v této oblasti prokázala, alespoň v Itálii, Španělsku, Francii a Nizozemsku, vysokou schopnost neziskových organizací dosahovat sociální soudržnosti prostřednictvím kulturních iniciativ v procesu regenerace starých či zanedbaných míst. Role státu přitom byla v některých zemích zásadní (stát jako iniciátor), jinde měla spíše podpůrný charakter.

Nejdůležitější charakteristiky, které formují inovační schopnosti neziskových organizací působících v této oblasti, je jejich pro-sociální orientace. Těmto organizacím velmi záleží na prosperitě komunity v místě, kde působí, jejich cílem je kvalitní život místních obyvatel a v případě etnické či jiné diversity dosažení vysokého stupně soudržnosti takového společenství, což zahrnuje řadu inkluzivních aktivit. V této souvislosti je zásadní prioritou těchto organizací boj proti sociálnímu vyloučení sociálně znevýhodněných skupin a podpora různých forem místních uměleckých a kulturních projevů v komunitě.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 3 SOCIÁLNÍ INOVACE V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Příklad z oblasti sociálních služeb je velmi zajímavý, protože tato oblast je vždy aktuální a asi nikdy nemůže být zcela uspokojivě vyřešená. Sociální inovace právě v sociálních službách jsou zkoumány na základě předpokladu, že stávající modely poskytování sociálních služeb nejsou z dlouhodobého hlediska udržitelné vzhledem k socioekonomickým a demografickým změnám, ke kterým dochází v celé Evropě posledních několik desetiletí - dalo by se také říct, že stát není schopen nacházet nová a účinná řešení těchto problémů.

Stárnutí obyvatelstva, obtížná (re)integrace žen na trhu práce a nové modely rodiny, imigrační toky, nové politické a regulační rámce a všeobecná hospodářská krize od roku 2008 ovlivnily poptávku i nabídku sociálních služeb. V souvislosti se stoupající rozmanitostí potřeb a omezenými možnostmi veřejných rozpočtů vyvstává viditelný rozdíl mezi potřebami občanů s jejich očekáváními ohledně rozsahu sociálních služeb, jejich forem a financování na jedné straně; a na druhé straně reálně dostupné zdroje, schopnosti a možnosti jednotlivých poskytovatelů, apod. A toto bylo analyzováno ve čtyřech studovaných zemích: Španělsko, Itálie, Švédsko a Spojené království (pro podrobnosti viz Rey-García & Felgueiras, 2015a).

Analyzovanou sociální inovací je v tomto směru *“mezisektorové partnerství zaměřené na mobilizaci organizačních zdrojů a budování kapacit pro poskytování sociálních služeb zranitelným segmentům obyvatelstva”*. Na první pohled trochu složité, ale podstata je jasná. Takovéto inovativní aktivity by znamenaly kvalitativní změny v systému poskytování sociálních služeb.

Mezisektorovým partnerstvím máme na mysli různé formy spolupráce mezi subjekty zapojenými do systému sociálních služeb. Nová partnerství mezi odvětvími - tedy spolupráce mezi veřejnými, soukromými firemními a/nebo neziskovými subjekty (a to včetně sociálních podniků) - se rozvíjejí, protože žádný z těchto subjektů nemá sám dostatečné zdroje a schopnosti uspokojit současnou poptávku po sociálních službách.

Tento typ spolupráce umožňuje (pře)rozdělovat odpovědnost mezi různými aktéry fungujícími v rámci systému sociálních služeb (financování, regulace, poskytování služeb, poskytování technologií a dalších vstupů, přijímání služeb, apod.) A kombinací jejich vlastních specifických zdrojů a schopností lze dosáhnout sladění nabídky a poptávky.

Proto považujeme meziodvětvová partnerství za takovou formu interakce organizací pocházejících z různých sektorů, kdy cílem je řešit sociální problémy s využitím propojení zdrojů a kapacit organizací v různých sektorech (Seitanidi, 2008). Rozvíjející se formy meziodvětvových partnerství přesahují pouhé role dárce a příjemce a vytvářejí pro organizace, příjemce a nakonec i společnost další zdroje a kapacity se sdílenou přidanou hodnotou (Sanzo, Álvarez, Rey-García, & García, 2015). V tomto směru se očekává, že efektivní partnerství mezi sektory neumožní pouze výměnu, kombinaci nebo přerozdělení stávajících zdrojů a kapacit, ale také vytvoření nových typů vztahů, které usnadní vytváření nového “kapitálu” v oblasti sociálních služeb.

A nyní již k tomu, jak se tyto nové modely prosazovaly a prosazují v jednotlivých zkoumaných státech. Je to zajímavé i z toho důvodu, že sociální inovace na sebe může brát různé formy, a tak tomu je i v tomto případě.

Ve Španělsku byly například zkoumány služby tzv. *telecare*, což bychom mohli definovat jako poskytování sociální péče “na dálku” prostřednictvím nástrojů informačních technologií.

Studie, kterou zadala Evropská komise, identifikovala tři generace *telecare* v Evropě (Evropská komise, 2010, s. 8):

1. *Telecare* první generace sestávající ze základních sociálních poplachových služeb (tzv. “tele-alarmů” ve Španělsku), které zahrnují použití pevné linky a mobilního telefonu (v podstatě SOS volání), .
2. *Telecare* druhé generace, kde se používají další snímače pro rozšíření základních poplachových služeb, zejména automatická poplašná zařízení (např. detekce kouře, požáru, vytopení, apod.).
3. *Telecare* třetí generace, která se skládá z rozsáhlého denního sledování činnosti, sběru dat a analýzy životního stylu. Údaje jsou dostupné profesionálním nebo neformálním pečovatelným (rodina, sousedé, přátelé), kteří tak mají přehled o stavu a potřebách sledované osoby a mohou odpovědněji posoudit aktuální potřebu pomoci a podpory.

Hlavními uživateli těchto služeb byli a jsou především starší lidé (65 let a starší), osoby se zdravotním postižením a osoby trpící onemocněním (akutní nebo chroničtí pacienti). Postupně se však připojily i další skupiny, například ženy, které jsou oběťmi sexuálního násilí, stejně tak nedávný pokrok v technologiích umožnil přístup k těmto službám i těm skupinám obyvatelstva, které byly zpočátku vyloučeny jakožto uživatelé kvůli charakteristickým rysům svého postižení (např. neslyšící, kteří nejsou schopni udržovat ústní komunikaci s call centrem).

Ve Španělsku existují dva hlavní typy služeb *telecare* (González Ortega, 2013, s. 185-186):

1. Nouzové situace, které vyžadují naléhavou reakci call centra. Tato koncepce je široká a může zahrnovat nemoci, pády a další domácí nehody, úzkost a jiné nouzové situace, apod. V případě potřeby call centrum aktivuje sociální a zdravotní služby potřebné k vyřešení problému, sanitku, hasiče, policisty nebo tzv. neformální pečovatele, jako je rodina nebo sousedé, atd.); Zde je rozhodující technologie, která umožňuje rychlou a efektivní komunikaci.
2. Všeobecné služby stálého kontaktu, zaměřené zejména na akce pravidelného charakteru, jako je například upozornění na návštěvu u lékaře, pravidelné užívání léků, doprovod k lékaři, atd.

Na takovéto péči se podílí jak veřejný sektor (regulace, dohled nad smlouvami se soukromými poskytovateli, finanční podpora), tak i několik málo tradičních neziskových organizací (např. Červený kříž), ale zejména firmy, které jsou hlavními poskytovateli těchto služeb a téměř výhradními dodavateli technologií. A potom samozřejmě samotní klienti sociálních služeb, případně tzv. neformální pečovatelé.

Spojené království

Ve Spojeném království mají také zkušenosti s tímto typem sociální inovace, ovšem v trochu pozměněné podobě. Aplikuje se zde totiž telecare zaměřená na pacienty s demencí, a to ve formě orientované na klienta. Princip spočívá ve sladění individuálních potřeb a technologií, obvykle jako součást "balíčku péče", který by měl zajistit uspokojení individuálních potřeb klientů (a jejich pečovateli, resp. blízkých).

Pouhá nabídka technických prostředků na trhu nemusí být považována za sociální inovaci, i když by to mohlo být považováno za inovaci technologickou. Některá zařízení, jako jsou např. ty, které pomáhají klientům používat plynové nebo elektrické sporáky, brát správně léky, usnadňovat komunikaci nebo sledovat jejich pohyb (prostřednictvím satelitu), mohou být vhodnější pro osoby s demencí než jiné typy zařízení (například ty, které pracují pasivně a nevyžadují aktivitu např. ve formě stisku tlačítka). Existuje argument, že v případě, že tato péče bude fungovat pro lidi s demencí, bude fungovat pro každého. To je zajímavé i proto, že to znamená, že ani tento obzvláště zranitelný segment obyvatelstva není zcela vyloučen z výhod, jež technologický pokrok přináší (Glenn Dinning a kol., 2008).

Proces individualizace je obzvláště důležitý, aby bylo zajištěno, že technologie bude použita způsobem, který bude mít vliv na životy lidí a že je schopna skutečně zvýšit kvalitu života. Je ovšem zřejmé, že tato individualizace vyžaduje časově náročné posouzení situace a prostředí člověka.

Ve Spojeném království se ukázalo, že řada produktů telecare a pomáhajících technologií skutečně může být považována za vhodnou pro osoby s demencí a jejich pečovatele a může poskytovat skutečné výhody. Nejčastější příklady zahrnují tradiční produkty telecare, jako jsou alarmy; technologie pro lidi s pohybovými problémy; mobilní aplikace; technologie usnadňující péči o sebe sama, jako např. pravidelné užívání léků (pro demenci v raném stádiu) anebo zařízení fungující na principu GPS. Použití některých z těchto nových technologií a zařízení GPS však nebylo ještě dostatečně prozkoumáno. Při vyhodnocování potřeby takových technologií, jak ji vnímají samotní uživatelé, upozornili odborníci na nutnost přistoupit k určitému kompromisu mezi ztrátou nezávislosti v důsledku technologie (tj. pocit, že nás někdo neustále sleduje a kontroluje) a získáním nezávislosti (tj. umožnění žít doma spíše než ve specializované instituci).

Při rozhovorech s představiteli místních orgánů v souvislosti s řešením finančních tlaků v sociální péči bylo zjištěno, že tyto respondenti považují služby telecare za inovativní způsob řešení rostoucích potřeb stárnoucí populace v kontextu omezených veřejných rozpočtů.

Tato inovace však nebyla a není přijímána zcela jednoznačně. Dominantní role soukromého sektoru (poskytovatelů technologií) jakožto hlavního hybatele nezbytně ovlivnila vývoj a vnímání sociálních inovací. Jeden z představitelů místních orgánů měl například pocit, že by to mohlo mít také negativní důsledky a že "způsoby, jakými tečou peníze (z veřejného do soukromého sektoru) potlačuje inovace a zabraňuje jejich rozšiřování" (protože firmám jde o zisk, nikoliv primárně o společenský prospěch či užitek).

Některé místní úřady se naopak do procesu implementace inovace zapojily velmi brzy, v naději, že jim to přinese finanční řešení nákladné péče, což by byla všeobecně prospěšná situace. Jiný

respondent zase upozornil, že inovaci v podobě telecare je třeba posuzovat v kontextu dysfunkčního systému domácí péči (tj. nové technologie umožní lidem setrvat ve svém domově

bez snížení kvality života; to je vhodnou a také jedinou možností pro ty, kdo si nejsou schopni zaplatit kvalitní, ale drahou ústavní péči či pečovatelskou službu)

V jiných zkoumaných zemích (Itálie, Švédsko) se tato mezisektorová partnerství projevila zcela jinými způsoby. V Itálii byly zhodnoceny jako sociálně inovativní tzv. “impact investment”, tedy investice, jež je navržena s cílem generovat kromě zisku také měřitelné, sociálně nebo environmentálně prospěšné dopady. Zkoumány byly nové formy investic, které využívají meziodvětvové partnerství (např. partnerství firem a neziskovek) pro rozvoj sociálních podniků a hybridních organizací v oblasti sociálních a zdravotnických služeb.

V poslední zkoumané zemi, Švédsku, se neprosadila ani jedna z výše uvedených forem sociální inovace v dané oblasti. Tu zde představují dobrovolnická centra, kde vedle sebe často fungují jak neziskové, tak i firemní subjekty.

Jde vlastně o kontaktní místa, kde se setkávají potenciální dobrovolníci s těmi, kdo pomoc potřebují a hledají. Dobrovolnická centra často zprostředkovávají dobrovolníky přímo “na míru” potřebám lidí nebo neziskových organizací, ale také organizují své vlastní dobrovolnické činnosti. Jedním z důležitých výsledků těchto aktivit je, že zdroj dobrovolné práce je k dispozici pro veřejné služby. Většina středisek dobrovolníků funguje v různém stupni meziodvětvových partnerství, protože využívají dobrovolníky a obecně jsou financovány a provozovány obcemi nebo obcemi a neziskovými organizacemi. Existují i příklady spolupráce se soukromými firmami, ale tato partnerství jsou často dočasné povahy a mají spíše formu sponzorství (Socialstyrelsen 2007).

Je jasné, že sociální inovace se v jakékoliv oblasti může prosazovat v jiné formě, s jinou intenzitou a zapojení jednotlivých aktérů se také liší.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 4 SOCIÁLNÍ INOVACE VE ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH

Zajímavé je také podívat se, jak se vyvíjí sociální inovace v péči o duševně nemocné. Konkrétně jde o tzv. koncept zotavení (recovery), což lze definovat jako „hluboce osobní, jedinečný proces změny vlastních postojů, pocitů, hodnot, cílů, dovedností a rolí. Je to způsob, jak žít spokojený, nadějeplný a přínosný život přes všechna omezení způsobená nemocí. Zotavení buduje nový význam a smysl života tím, že člověk katastrofální důsledky způsobené duševním onemocněním překoná.“ (Anthony 1993; <http://www.zotaveni.cz/co-je-zotaveni>). V České republice jsou hlavními nositeli, propagátory a realizátory této inovace organizace jako Fokus, Ledovec nebo Práh (všechno neziskové organizace).

Realizace zotavení bylo zkoumáno ve čtyřech evropských zemích: Česká republika, Dánsko, Francie a Spojené království (se zaměřením na Anglii). V každé ze čtyř zemí byla zkoumána role jednotlivců, organizací a sektorů a byly identifikovány důležité milníky (legislativa, politiky, události, vývoj v praxi, etc.).

Ve všech čtyřech zemích byl přístup k zotavení vysledován ve formě sociálního hnutí, i když ve Francii to bylo obtížnější, neboť principy zotavení zde doposud nejsou příliš rozvinuté. Ve všech čtyřech zemích byla patrná zásadní úloha neziskového sektoru při ovlivňování politiky duševního zdraví na národní úrovni. Kromě toho vývoj inovací byl často určován právě organizacemi neziskového sektoru anebo byl závislý na infrastruktuře neziskového sektoru. Oproti tomu, firemní sektor nehrál v procesu prosazování principů zotavení žádnou roli. Mezisektorová partnerství, tedy konkrétně partnerství mezi neziskovým a veřejným sektorem, hrála důležitou zprostředkovatelskou roli při prosazování zotavení na místní, regionální i národní úrovni.

Ve všech zkoumaných zemích existovaly určité společné rysy v tom, že to byli často jednotlivci, kdo řídil a posouval zavádění zotavení. V každé ze čtyř zemí existují doklady toho, že zotavovací přístup (nebo alespoň některé z jeho zásad) byl iniciován a řízen jednotlivci na národní úrovni a prováděn jinými jednotlivci „v terénu“; ti působili jako případy dobré praxe a průkopníci či sociální podnikatelé. Národní svépomocné pacientské organizace měly důležitou roli při ovlivňování ústředních vlád. Další typy národních organizací neziskového sektoru (jako jsou profesní subjekty či svazy a think-tanky) i výzkumná univerzitní centra hrály důležitou roli při ovlivňování vlády směrem k postupnému přijetí principů zotavení a jejich implementaci do veřejných politik. Je evidentní, že ve všech zemích došlo k určitému vývoji zdola nahoru.

V žádné z těchto zemí to nebyly psychiatrické instituce, které by byly vůdčí silou při prosazování této sociální inovace. Nicméně ve všech zemích existovaly výjimky (kromě Dánska), ve kterých někdo z prominentních psychiatrů projevil zájem o tento princip, a začal jej podporovat. Obecně však organizační kultura psychiatrických institucí nepodporovala procesy zotavení, což je obecně považováno za největší překážku procesu prosazování a šíření sociální inovace všech zkoumaných zemích.

Úloha spolupráce a organizačních sítí při prosazování principů zotavení byla zřejmá ve všech čtyřech zemích a nejvíce byla patrná ve Velké Británii. Vládní úřady, ministerstva a úřady pracující v určité izolaci se zdají být hlavní překážkou této sociální inovace ve všech zemích (i když možná v menším rozsahu v České republice). Mezi zeměmi, a snad nejvíce v Dánsku, byly

jasné pokusy odstranit bariéry plynoucí z nespolupráce mezi jednotlivými institucemi (zejména mezi zdravotní a sociální péčí).

Ve Velké Británii byl princip zotavení akceptován a posléze převzat vládou a v praxi byl také v největší míře implementován (následovaný Dánskem). Důležitá role sítí mezi jednotlivci, kteří sdílejí stejné hodnoty, byla zřejmá ve Velké Británii a v České republice a v menším rozsahu v Dánsku a ve Francii.

Na tom všem je vidět, že sociální inovace se může šířit různým způsobem v závislosti na národních specifikách, zaběhnuté praxi, institucionální pružnosti, ale také míře osobní angažovanosti a aktivitě sítí.

Mezi zeměmi existovaly určité podobnosti, pokud jde o vztahy mezi organizacemi neziskového sektoru a jejich místními komunitami. Tyto organizace, které nabízejí služby včetně možností trávení volného času, bydlení nebo ubytování, měly možná nejuzší spojení se svými místními komunitami.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 5 SOCIÁLNÍ INOVACE V OBLASTI PRACOVNÍ INTEGRACE

"Mnoho sociálně marginalizovaných lidí má potíže se vstupem na trh práce, protože nemají potřebné dovednosti, vzdělání nebo zkušenosti. Pro tyto jednotlivce nemusí mít jednoduché vzdělávání či zaškolení dostatečné k tomu, aby jim pomohly získat práci." (Evropská komise, 2014, s. 33)

Proto jsou v evropských zemích rozvíjeny specifické programy pracovní integrace pro znevýhodněné osoby. Jak uvádí studie (Andre, 2015), "znevýhodněné osoby jsou lidé s nízkou nebo žádnou kvalifikací vůbec (někdy až k bodu negramotnosti), s rodinnými problémy (jako např. nutnost zajistit několik dětí jako jediné matka, zneužívání partnerem, atd.), nedostatkem kulturního a sociálního kapitálu (včetně cizinců, kteří neovládají místní jazyk), chudobou a problémy s bydlením. K těmto strukturálním příčinám znevýhodnění musí být přidány pracovní úrazy a pochybení, jako například pobyt ve věznici nebo častější dlouhodobá nezaměstnanost. Samozřejmě, že tyto problémy nejsou navzájem vylučující - většinou se kumulují."

A právě opatření směřující na tyto osoby se staly předmětem zkoumání. Konkrétněji zaměříme pozornost na programy integrace práce prostřednictvím přechodných iniciativ, organizací či programů, které se zaměřují na znevýhodněné osoby, tj. dlouhodobě nezaměstnané (osoby, jejichž doba nezaměstnaných přesahuje jeden rok) s nízkou kvalifikací. Cílem přechodného povolání je poskytnout těmto znevýhodněným lidem pracovní zkušenosti za účelem dosažení jejich integrace na otevřeném trhu práce.

V každé zemi byly identifikovány některé reprezentativní meziodvětvové partnerství:

- Španělsko: "Společně pro zaměstnávání nejzranitelnějších osob" (Juntos por el empleo de los más vulnerables) je velké mezisektorové partnerství, které sdružuje více než 1 000 organizací.
- Česká republika: jedná se o meziodvětvové partnerství mezi věznicí Vinařice a soukromou firmou A-Giga specializující se na telemarketing zaměřené na rozvoj práce vězňů prostřednictvím práce v call centru přímo v areálu věznice.
- Německo: "Arrivo" je projekt v Berlíně, který se zaměřuje na pracovní integraci uprchlíků. "Rock Your Company!" je celoevropské partnerství, které je zaměřeno na integraci mladých lidí do pracovního procesu a v poslední době i na uprchlíky.
- Francie: Les jardins de Cocagne de Limon je iniciativou produkce ekologické zeleniny v rámci rekvalifikačního a reintegračního procesu. Interim je partnerství mezi Group'Idées, což je pracovní-integrační sociální podniky, a firmou Adecco s cílem pracovního začlenění znevýhodněných osob.

Tato sociální inovace je velmi zajímavá v českém kontextu. Projekt "Změna je možná" je totiž jedním z nejznámějších inovačních pracovní-integračních projektů, který si získal jak pozitivní, tak negativní mediální publicitu. Kromě projektu ITSSOIN jsou některé aspekty této zajímavé iniciativy zpracovány také projektem SIMPACT (<http://www.simpact-project.eu/>).

V rámci mezinárodního srovnání je český příklad jediným, který nezahrnuje partnera z neziskového sektoru. Současně kořeny tohoto projektu vyrůstají z individuální aktivity a spolupráce jednotlivců, kterým záleželo na budoucnosti velmi rizikové skupiny, tedy osob ve výkonu trestu.

Španělský případ je charakterizován partnerstvím pozoruhodného rozsahu, ve kterém Nadace Accenture a dvě další nadace hrály proaktivní roli při sjednocení rozsáhlé sítě dobrovolných organizací se zástupci soukromého sektoru a místních veřejných orgánů. Jedná se o jedinou iniciativu v našem vzorku, která dosáhla celonárodního rozměru.

Německý případ je naopak menšího rozsahu, přičemž jsou identifikovány pouze dvě lokálně založená partnerství, z nichž každé využívá svůj originální přístup. V jednom případě se partnerství zaměřuje jednoznačně na uprchlíky; v druhém případě se rozvíjí aktivity založené původně na práci s uprchlíky. V jednom případě zahájil partnerství Berlínský senát, což ukazuje, že veřejný sektor může hrát klíčovou roli v mezisektorovém partnerství. I zde se prokázalo, že každý z partnerů má výlučnou a pro fungování partnerství nezastupitelnou roli.

Ve francouzském případě hrály neziskové organizace a sociální podniky rozhodující roli při zahájení institucionálních partnerství. Obecně řečeno, tyto subjekty vyhledávaly partnery ze soukromého sektoru, kteří by mohli investovat kapitál a poskytovat know-how, a to s cílem rozšířit příležitosti pro pracovní reintegraci v soukromém sektoru. I když neziskové organizace a sociální podniky obecně podnikly první krok, role soukromého sektoru byla pro pokračující vztah rozhodující. Přestože veřejný sektor nebyl jako partner identifikován, bylo zjištěno, že hraje zásadní roli při definování právního rámce a rozvoji ekosystému potřebného pro rozvoj partnerství.

Také v případě této sociální inovace se prokázal význam exogenních faktorů pro vznik a rozvoj jednotlivých mezisektorových partnerství. Zdá se, že exogenní šoky, jako je velká krize, mohou být důležitým katalyzátorem vývoje těchto iniciativ. Ve Španělsku krize v eurozóně pomohla tehdejšímu partnerství vzniknout. V Německu se zdá, že uprchlická krize vyústila v rozvoj jednoho partnerství a u dalšího v rozvoji péče o cílovou skupinu. Nemůžeme samozřejmě tvrdit, že tyto exogenní faktory přímo vedly k rozvoji sociální inovace. Časový souběh je však velmi sugestivní. Na druhé straně, exogenní faktory v tomto případě nehrály žádnou roli v rozvoji inovace ve Francii nebo v České republice.

ZDROJE

Texty na <http://itssoin.eu/publications>

Vybrané mezinárodní výzkumné projekty s tematikou sociálních inovací

Jen pro doplnění a případné zájemce o tuto problematiku uvádíme výběr nejzajímavějších výzkumů zaměřených na sociální inovace.

- RESPONDER - Knowledge Brokerage between Research and Policy Making in the Area of Sustainable Growth Debates, FP7 Env., project no. 265297, 2011-2014
- CORPUS - Knowledge Brokerage between Research and Policy Making in the Area of Sustainable Consumption, FP7 Env., project no. 244103, 2010-2013
- IMPACT - Impact Measurement and Performance Analysis of Corporate Social Responsibility, FP7 SSH, project no. 244618, 2010-2012
- Stakeholder Dialogue for the Austrian CSR Mission Statement, 2003 and 2009, on behalf of respACT - Austrian Business Council for Sustainable Development, general contractor
- Responsible Competitiveness: Exploring the Links between CSR and Competitiveness, tendered projects on behalf of DG Enterprise, contract no. SI2.ACPROCE018741100, 2008-2010
- CSR Policies, on behalf of DG Employment, contract VC/2006/0023 SI2.432997, 2006-2008
- European Sustainable Development Network – knowledge exchange among policy-makers from all over Europe, funded by 8 EU-ministries, 2006-2014
- CINEFOGO Network of Excellence, FP6-CITIZENS, project no. 513350, 2005-2009
- EUFORI – European Foundations for Research and Innovation, European Commission call for tender, 2012-2014
- TEPSIE
- ITSSOIN
- SIMPACT